

ՄԱՍԻՍ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԿԵՐ

ՏԻԳՐԱՆ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

49^{րդ} ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 16

15 ԱՊՐԻԼ 1900

1900 Ի ԱՐՈՒԵՍՏԱՀԱՆԴԵՍԸ

ՄԱՍԻՍի ներկայ համարին մէջ լայն տեղ մը նուիրուած է ԲԱՐԻՋԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱՀԱՆԴԵՍԻՆ որուն վրայ ընդհանուր տեսութիւն մը ու անձնական տպաւորութիւններ պարունակող թղթակցութենէ մը զատ, — գրագէտ աշխատակցի մը կողմէ գրուած, — կը սկսինք նաեւ բարեգեան յօդուածներու շարք մը որոնք սահմանուած են յսակ ու ամփոփ կերպով ՄԱՍԻՍի ընթերցողներուն ծանօթացնել յաջորդաբար ԱՐՈՒԵՍՏԱՀԱՆԴԵՍԻՆ կազմակերպութիւնը, բաժանումները, ցուցադրութիւնները, գիտական ու գեղարուեստական հրատալիքները եւայլն :

ՀԱՍՏԻ

درعليه ده غلطه ده « ماسيس » غزته سى اداره سى

ԽՄԲԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆ « ՄԱՍԻՍ » Ի

Հաշարիս, Նորասունկեան Խան, Թիւ 13

Rédaction de la Revue MASSIS

Galata, Constantinople

Մասիս շաբաթաբերքի սարեկան բաժանորդագիրն է կես օսմ. ոսկի քե' 4. Պոլսոյ եւ քե' գաւառներուն համար, կանխիկ : Արտասահման' 12 ֆրանք : Վեցամսեայ կամ եռամսեայ բաժանորդագրութիւն չընդունուիր : Բաժանորդագրութիւնները կը սկսին ամեն ամսոյ մէկէն :

Մասիս հրապարակ կ'ելլէ ամեն շաբաթ առօր, եւ կը գտնուի Բերայի բոլոր ծխավաճառներուն ու Պահէ-Գաբուի ջրավաճառներուն խանութները, ինչպէս նաեւ Ղալաթիոյ, Պոլսոյ եւ բոլոր արուարձաններու լրագրավաճառներուն փոյ :

Զեռֆէ կը ծախսուի ՀԱՏԸ 40 ՓԱՐԱՅԻ

ԻՍԹԸՐՆ ԳԱՌԻՆԹԻՍ

ԱՆԴԼԻՌԿԱՆ ԱՊՊԶՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴԴԵՄ ՀՐԴԵՀԻ (Ի ՀԸԼԼ)

Նպաստաւոր պայմաններով կ'ապահովագրուին ամեն տեսակ շէնք, կարասի, ապրանք

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 7,250,000 ՖՐԱՆԲ

Ընդհանուր գործակաւսար Գ. ՖԵՐԱՏԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Հաճորուլօ խան, Թիւ 53, 54, 55, 56

Ընկերութեան գրամատուեն է ՔՐԷՏԻ ԼԻՈՆԷ

“ԱԼԼԷԱՆՁԱ”

ԱՊՊԶՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ (ՃԵՆՈՎԱ)

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ԵՒ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՒՄԱՐ 87,455,645

Ընկերութիւնը կը կնքէ կեանքի ապահովագրութիւններ խառն, եւ որոշ պայմանաժամերով, օժիտի, ցկեանս կամ ժամանակաւոր եկամուտներու, հետեւեալ առաւելութիւնները ընծայելով.

Մէկ տարուան ապահովագրութենէ ետքը, երբէք ապահովագիրները (քօշիս) չեն ջնջուիր, մենամարտն ու անձնապահութիւնը կ'երաշխաւորուին, ընաւ ո եւ է արհեստի կամ ուղեւորութեան համար յաւելուածական ապահովագիրն (քոշիւ) չի պահանջուիր, ապահովագիրներու վճարումը դադրելու պարագային՝ ապահովագիրը կը գնուի ըստ նշանակեալ արժէքին, ապահովագրի ծախք չառնուիր, ընկերութեան շահերուն կը մասնակցի ապահովագրողը :

Արկածեալներու դէմ ապահովագրութիւն մահուան կամ աշխատելու անկարողութեան պարագային՝ ժամանակաւոր անկարողութեան համար. օրական վճարում կ'ըլլայ.

Երաշխաւորութիւններ՝ հեծանիւի, ձիու, կառքի, թրամուէյի, երկաթուղիի, շոգենաւի, առադաստանաւի, միջատներու խայթուածքի եւ ապահովագրողին արհեստին մէջ կամ անկէ դուրս պատահելիք ուրիշ ո եւ է արկածի դէմ :

Ընկերութիւնը կ'ապահովարէ օրինաւոր անձնապաշտպանութիւնը, ինչպէս նաեւ մարդ մը կամ ինչք մը ազատելու առթիւ պատահած ո եւ է արկած :

Ընկերութեան պանքան է՝ ՔՐԷՏԻ ԼԻՈՆԷ

Ընդհանուր գործակաւսար Գ. ՖԵՐԱՏԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Հաճորուլօ խան, Թիւ 53, 54, 55, 56

ՄԱՍԻՆ

49-րդ ՏԱՐԻ

— 15 ԱՊՐԻԼ 1900 —

ԹԻԻ 16

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բարեգի Արուստանդէսը. «Դուրսէն». Պ. Ք. — Արուստանդէսը ինչպէս կազմակերպուած է — Յուցադրութեանց դասաւորումը — Օտար տերութեանց բաժինները — Քիչ մը վիճակագրական. ԱՐՈՒԵՍՏԱՆԵՐ. Տխար քեյեր. «Փոքրիկ ուղին» ԱՂԵՔՍՍՆԴԻ՝ ՓԱՆՈՍԵԱՆ. — Փոռնո գերմանական բանաստեղծութեանց Կեօքէի «Մինեօն»ը — «Դիւղական եկեղեցին». Վրայէր ֆօն Ջեպից. Թարգմ. Ռ. Յ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ. — Դուրեանի «Լճակ»ը. Ռ. ՈՐԲԵՐԵԱՆ. — Անգլիական գրականութիւն. «Ի. Թեմի ուսումնասիրութիւնը Շեքսպիրի վրայ» Թարգմ. Յ. Գ. ՄՐՄԷՐԵԱՆ. — «Մասիս»ի Յուշատետրը:

1900 Ի ԱՐՈՒԵՍՏԱՆԶԱՆԴԵՍԸ

ՏՊԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԴՈՒՐՍԷՆ

ԲԱՐԻՁ, 46 Ապրիլ

Երկու տարի, անհամբեր, սպասեցինք այս օրուան, ուր մարդիկ, ձեռք ձեռքի, պիտի տօնէին Աշխատութիւնը ու ինքզինքն իրենք:

Երէկ Տիեզերական Յուցահանդէսը բացաւ իր դուռները ամբօրին: Ազգերը՝ ամէն երկիրները՝ ժամադրութիւն տուած էին այդ օրը ներկայ գտնուելու մարդկային ուղեղին արտադրած հրաշագործութեանց ցուցադրութեան: Ու երէկ ամբօրին, ամէն ազգերէ, ամէն ցեղերէ խմորուած լեցուցած էր Բարիդի փողոցները, ու Յուցահանդէսին դուռները նեղ կուգային:

Զար ոգին օրերով սլքատաց Ֆրանսայի մէջ, թափառական ու այլանդակ: Ամէն օր կ'իմանայինք թէ նոր աղէտ մը, քաղաքականութիւնը արդեւ պիտի բլբար մեծ հանդէսին, ու չար ոգին այլանդակ ու թափառական, իր հրէշային քրքիջով կը սպառէր ամէն կողմ,

գործաւորին ականջն ի վար բանթոյի խօսքեր փսփսալով, աշխատաւորին՝ իր վարիչներէն դժգոհելու գողափարը տալով: Վայրկեան մը կարծեցինք թէ Տրէյֆիւսի խնդիրը սուգ պիտի բերէր Ֆրանսայի վրայ, թէ անխոհեմ ու աղքատեաց թելադրութիւններով պիտի տապալուէր տարիներու աշխատութեան արդիւնքը՝ ինքզինքն իրենք:

Սեւ ամպերը անցան: Զար ոգին մեռաւ: Աշխատութիւնը յաղթեց:

Երկու տարի հազիւ կայ որ Յուցահանդէսին աշխատութիւնները սկսան: Բարիդ, քաղաքներու մաքրութեան օրինակը, չարքաշ համբերութիւնը ունեցու անանկելու այն անհագին աշխատութիւնները որոնք տակնուվրայ ըրին քաղաքը: Ամէն կողմ, ամէն անկիւն ջերմօրէն կ'աշխատէին, նորոգելու, շինելու, բարեփոխելու: Ոչ ոք կը յուսար թէ այդքան քիչ ժամանակուան մէջ այսքան մեծ պալատներ կարելի էր կառուցանել: Բարիդ այս եր-

կու տարիները Բարեւոյնի կը նմանէր , բայց ուր կարգը ու կանոնը կը տիրէր , ու ամէն մարդ գիտէր թէ ի՞նչ պիտի արտադրէ : Ամէն ազգի գործաւորներ , աշխարհիս անկիւններէն եկած , կը փորէին , կը շաղուէին , կը շինէին :

Սէնի ափերուն վրայ այսօր կը բարձրանան բոլոր ազգերու պալատները , իրարու քով , իւրաքանչիւրը իր դրօշակը պարզած յաղթական :

Ու երբ անցեալ օր , Միլլըրան , Երեսփոխանական Ժողովին մէջ յատակօրէն յայտատարեց թէ ամսոյս 14ին Ժամը 2ին Յուցահանդէսը պատրաստ պիտի ըլլայ , շատեր խնդացին , ուրիշներ չուզեցին հաւատալ , ու ոմանք ծաղրեցին :

Յուցահանդէսը բացաւ իր դուռները խոտացուած օրը , ըսուած Ժամուն : Հանրապետութեան նախագահը բացաւ հանդէսը , խաղաղութեան սուրբ աղօթքը ընելով ու աշխատութեան անվեհեր ուժը ցոյց տալով :

Զգացի դեռ . դուրսէն միայն կը ճանչնամ այդ հրապուրիչ հանդիսավայրը : Իմ տպաւորութիւններս ուրեմն չունին տակաւին մտաէն տեսնողի մը տպաւորութեանց ազդեցութիւնը :

Կը ճանչնամ սակայն այն մեծ կամուրջը որ հսկայ , լայն կիլնայ Սէնի վրայ , իր չորս ոսկեզօծ խողոր արձաններով , որոնք արուեստի ու ճաշակի գեղեցիկ օրինակներ , կը բարձրանան օդին մէջ , ճերմակ մարմարէ քանդակեալ սիւներու վրայ : Աղեքսանդր Բի կամուրջն է , որուն առաջին քարը Չարը իր Բարիզ այցելութեան միջոցին դրաւ : Այսօր Յուցահանդէսին ամէնէն հսկայ գործերէն մէկն է այդ կամուրջը : Անոր երկու ծայրերը ընդարձակ պողոտաներ , ծառերով զարդարուած , իրարմէ կը զատեն մեծ ու պզտիկ պալատները , ուր պիտի ցուցադրուին արուեստին հրաշակերանները :

Կը ճանչնամ նմանապէս այն ահագին դուռը , որուն տակէն պիտի անցնին Յուցահանդէսը այցելող բոլոր վեհապետները : Զեմ գիտեր քանի՜ ելեքտրական լապտերներ պիտի լուսաւորեն գիշերը այդ դուռը , որ Գօնգօրտի հրապարակին վրայ , Սէնին քովը իր գոյն-

զգոյն դրօշակները կը պարզէ : Կին մը , Բարիզուհին , դրանք գմբէթին վրայ է , Ու այդ կինը , որ բոլոր կիներուն պէս , ու գլխաւորաբար Բարիզուհին պէս , աղմուկ հանեց , իր պատմութիւնը ունի :

Ուզեցին որ նոր ճաշակով պատրաստուած այդ դրանք վրայ գտնուի արձան մը , նոր ու երիտասարդ . կ'երեւայ թէ շատ փնտոցին , ու ամէն անգամ որ մարդ փնտռէ երկար առտէն , գէշը կը գտնայ . ու գտան թէ Բարիզուհի մը հոն իր տեղը ունի : Արձանագործը շինեց իր «Բարիզուհին» ձմեռուան հաստ մուշտակներու մէջ պլլուած , պարահանդէսէ դուրս ելլողի մը թեթեւութեամբ : Յուրիսի տաքերուն , երբ վեհապետները ու իշխանները անցնին այդ դրան տակէն , ի՞նչ պիտի խորհին տեսնելով մուշտակներու մէջ փաթթուած Բարիզուհին : Այս կէտը մոռցած են իր վրայ խորհողները :

Երբ արձանը , մեծ դժուարութեամբ , հանեցին ու դրին դրան գագաթը , Ֆրանսայի նախարարները , ու գլխաւորաբար Միլլըրան , իրար անցան : Արձանը իր տեղը չէր : Երկու օր Բարիզցին գնաց սպասել Գոնգօրտի հրապարակին վրայ՝ դիտելու համար կնկան մը անկումը : Բայց չինկաւ ան ու հոն պիտի մնայ օգոստոսի դժոխային արեւին ոսկի ճառագայթներուն տակ , իր մուշտակներուն մէջ : Խեղճ կինը :

Էջիլի աշտարակը կը մնայ իր տեղը , անխախտ : Ու հանդէսին արժանի հագուստներ տալու համար , տեսայ հեռուէն թէ ներկեր են , ցորենի մօտեցող դեղին գոյնով : Գիշերը ելեքտրական անհատնում լապտերներ սիւներէն կախուած պիտի փառարանեն մարդկութեան հանճարը , մութին մէջ թափելով արհեստին արտադրած ըյտը :

Գուրսէն կը տեսնեմ նմանապէս Սէնի ափերուն վրայ զարդարուած պարտէզները , ուր գարունը պիտի բողբոջեցնէ ծառերը ու տունկերը : Շատ մը պալատներ կան որոնք դեռ չեն աւարտած , կ'աշխատին անոնց մէջ , գիշեր ցորեկ : Ամիսը չըտրած՝ ամէն բան պատրաստ պիտի ըլլայ ու այն ատեն միայն պիտի երթամ դիտել ու զմայլիլ : Պ. Բ.

ԱՐՈՒԵՍՏԱՀԱՆԴԵՍԸ ԻՆՉՊԵՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Է

Յուցադրութեանց դասաւորումը. — Բաժանումները. — Օսար տեղութեանց մասնակցութիւնը. — Քիչ մը վիճակագրական:

Յուցադրութեանց դասաւորումը. — Արուեստահանդէսի մը կազմակերպութեան դժուարին ու փափուկ կողմերէն մէկն է, եթէ ոչ զվտարը, ցուցադրութիւնք ընդհանուր առարկաներուն, արտադրութիւններուն ու գործերուն դասաւորումը որ բոլորովին նախապայմանաւոր ու հրահանգիչ եղանակով մը կատարուած է այս անգամ: Բարիկի նախորդ արուեստահանդէսներուն մէջ (1889—1878—1867) այցելուն այսինչ բաժանման մէջ գիտելէ ետքը ճարտարարուեստներու անցեալը, պարտաւոր էր ուրիշ բաժանման մը — մեքենաներու կաշիներին — անցնիլ ժամանակակից ճարտարարուեստներու արտադրութեանց ծառայող մեքենականութիւնը տեսնելու համար. եւ այս վերջինէն ալ հետեւ, տարբեր սրահներու մէջ, կը գտնէր բուն իսկ արտադրութիւնը, անջատուած իր պատմութենէն, այսինքն զինքը ստեղծող գործիչներէն: 1900ի Արուեստահանդէսը մէկտեղ բերած է այս բոլոր ցիրոցան տարրերը, որոնց վրայ կարելի է ժամանակագրական ու կատարեալ ուսումնասիրութիւն մը կատարել: Իւրաքանչիւր բաժնի մէջ քով քովի կը գտնէք գործիքը, արտադրութիւնը ու արտադրման եղանակը, ինչպէս նաեւ «յետահայեաց թանգարան» մը ուր ցուցադրուած է, կամ թէ ըսենք՝ գործնականօրէն կը պատմուի արտադրութեան պատմութիւնը, այն բարեփոխութիւններով զորս անոր մէջ ներմուծած են գիտութիւնը, արուեստը ու նորաձեւութիւնը՝ հասցնելով զայն այն վիճակին ուր կը տեսնենք ու կը գործածենք հիմա:

Առնենք, օրինակի համար, կոշկակարութիւնը: Կոշկակարութիւնը կը պատկանի հանդերձեղէնի բաժանումին, եւ ասոր յատուկ շէնքին մէջ, Շան-տը-Մարսի կեդրոնը, կօշիկները ցուցադրուած են թիւ 85 տաղա-

ւարին մէջ որ կը կոչուի «Հանդերձեղէնի զանազան ճարտարարուեստներ»: Այդ ապակափեղկին կից կայ թանգարան մը ուր այցելուն կը գտնէ, գրաւոր բացատրութիւններով ու պատկերներով, հին կօշիկներու ամբողջ պատմութիւնը: Եւ եթէ ուզէ գիտնալ թէ կօշիկները ինչպէ՞ս կը պատրաստուին, կը բաւէ որ անցնի — առանց նոյն շէնքէն դուրս ելլելու — թիւ 85՝ 78րդ բաժանումին ուր ցուցադրուած են ժամանակակից կօշիկներու պատրաստութեան եղանակը ու գործիչները. իսկ եթէ հետաքրքիր ըլլայ նաեւ գիտնալ թէ ինչ էին այդ գործիչներն ու եղանակը հարկւոր տարի առաջ, կը բաւէ որ ուշադրութիւնը կրկնապատկէ, վասն զի թիւ 78 բաժանումին քով պիտի գտնէ անոր «յետահայեաց թանգարանը» որ անցեալին վերաբերող ամէն բան պիտի պարզէ իրեն:

Այս սկզբունքին համաձայն միացուած են ահա՛ գեղարուեստի, գիտութեան ու արուեստներու բոլոր արտադրութիւններն ու եղանակները, — ամբողջ մարդկային աշխատութիւնը, մէկ խօսքով, — 1900ի Տիեզերական Արուեստահանդէսին մէջ:

Բաժանումները. — Արուեստահանդէսը բաժնուած է տասներորդ մասի, եւ ասոնք ալ 121 ստորաբաժանման: Դասաւորման եղանակը բացատրելէս ետքը, շահեկան կը համարինք այդ 18 բաժանումները արձանագրել հոս, ամիտի գաղափար մը տալու համար: Ա. — Դաստիարակութիւն եւ կրթութիւն (որ ունի 1էն 6 բաժանում): Բ. — Դեղարուեստական գործեր (7—10 բաժանում): Գ. — Դպրութեանց, գիտութեանց եւ արուեստներու վերաբերող գործիչներ ու եղանակներ (11—18): Դ. Մեքենականութեան վերաբերող կազմածներ ու հնարքներ (19—22): Ե. — Ելեքտրականութիւն (23—27):

Զ — Քաղաքային ճարտարագիտութիւն : Փոխադրութեան միջոցներ (28-34) : Է. — Երկրագործութիւն (35-42) : Ը. — Բուսա-տածութիւն ու ծառատառծութիւն (43-48) : Թ — Անտառարանութիւն , Որսորդութիւն , Ձկնորսութիւն , Պտղաքաղ (49-54) : Ժ — Սնունդեղէն (55-62) : ԺԱ. — Հանքեր եւ հանքա-րանութիւն (63-65) : ԺԲ. — Զարդարանք եւ կահաւորում հանրային շէնքերու եւ բնակա-րաններու (66-75) : ԺԳ. — Դերձան , հիւս-ուածք , հանդերձեղէն (76-86) : ԺԴ. — Քի-միական ճարտարարուեստներ (87-91) : ԺԵ. — Զանազան ճարտարարուեստներ (92-100) : ԺԶ. — Ընկերային տնտեսագիտութիւն . Ա-ռողջապահութիւն . Հանրային մարդասիրու-թիւն (101-112) : ԺԷ. — Գաղթային ճիւղ (113-115) : ԺԸ. — Յամաքային եւ ծովային բանակներ (116-121) :

Այս ասանդութիւնը բաժանումներուն ու յարակից ճիւղաւորումներուն ինչպէս նաեւ օտար տէրութեանց յատկացուած շէնքերուն կառուցումը — որ կը գրաւէ Սէնի երկու եզերքները , Քոնքօրտի հրապարակը , Էսթ-լանատ տէ՛ղ Էնվալիտը , Շան տը Մարսը եւ Թրօքատէրօն , — գործ հայթայթած է եր-կու հարիւրէ աւելի ճարտարագէտներու եւ ճարտարապետներու՝ 1897էն ի վեր :

Արուստահանգէսին պաշտօնական ցուցա-կին վրայ արձանագրուած ցուցադրներու թիւն է 70,000 : Ֆրանսական 121 մասնա-խումբեր կատարեցին այս ցուցադրութեանց կէսէն աւելին տեղաւորումը . մնացեալը , որ օտար երկիրներու մասնակցութեանց բա-ժինը կը կազմէր , տեղաւորելու հոգը ըստ-անձնեցին օտար պատուիրակները :

Օտար երկիրներու քաժիւնք : — Ֆրանսա-կան Հանրապետութիւնը , 1900ի Արուես-տահանգէսին կազմակերպութեան ձեռնար-կած օրէն , յիսուելովեց մեծ ու փոքր տէ-րութեանց ու իշխանապետութեանց հրաւէր ուղղած էր անոր մասնակցելու : Ասոնցմէ գրե-թէ յիսունը հաւանութիւն յայտնած էին . բայց այս թիւը պակսեցաւ կամաց կամաց . կարգ մը փոքր երկիրներ՝ զբաւմ հունեհալնուն պատ-ճառով՝ չէին համարձակեր մտնել ձեռնար-կութեան մը մէջ սրուն առաւելութիւնները

ենթադրական էին իրենց համար , մինչդեռ ծախսուելիք գումարին մեծութիւնը կ'ահա-բեկէր զիրենք : Վերջ ի վերջոյ , երսունը միայն հաստատ մնացին իրենց հաւանու-թեան վրայ եւ արժանաւորապէս կը մասնակ-ցին այսօր Արուեստահանգէսին : Ասոնց զվտարներն են .

Տերութիւն

Պատուիրակ

Աւստրիա	Տօքթ. Էքսէր
Բորթուկալ ,	Կոմս տը Ֆապիա
Գերմանիա ,	Պ. Ռիսթէր
Թուրքիա ,	Միւնիւր պէյ
Իտալիա ,	Պ. Թ. Վիլլա
Հոլանտա	Պառոն Ֆօն Վէրտիլսէն
Հունգարիա ,	Պ. Պէլլա տը Լուքաձ
Ճարոն ,	Հայաչի
Մեծն Բրիտանիա ,	Գնդապետ ձէքիլ
Միաց. Նահանգ ,	Պ. Ֆ. Բէք
Յունաստան ,	Պ. Ն. Սասիլլի
Նորվեգիա ,	Պ. Քրիսթօֆէրստըն
Շուէտ ,	Ա. Թիլէլ
Չինաստան ,	Պ. Վարրօ
Պարսկաստան ,	Քիթապճի Խան
Պէճմէքա ,	Պ. Ա. Վէրքրիս
Ռուսիա ,	Իշխան Թէնիշէֆ
Ռումանիա ,	Պ. Օլլանէսքօ
Սպանիա ,	Սէսթոյի դուքս
Սերպիա ,	Քօմսֆօնտօ Կոմս
Սիամ ,	Ֆիա Նիւվաթր
Տանիսարքա ,	Ռապէն-Լէվձօ Կոմս :

Նոյնպէս , Մէքսիկա , Մօնաքօ , Զուիցերիա , Մարօք , Պուլիարիա , Պօնիո-Հէրսէք , Լիւք-սէմպուր , Օրանժ , Թրանսվալ , Սաւաթոր , Սէն-Մարգէն , Բերու , Քօրէա , Էւալլէն : Այս 39 երկիրներու ցուցադրութեանց յատուկ շէնքե-րուն 24ը կանգնուած են Սէնի եզերքը , եր-կու կարգի վրայ , Էնվալիտներու կամօրթէն մինչեւ Ալմայի կամօրթը . մնացեալները Շան-տը-Մարսի վրայ : Առաջիններուն մէջ կը գտնուին Թուրքիա , Գերմանիա , Աւստրիա , Մեծն-Բրիտանիա , Հունգարիա , Միացեալ Նա-հանգները , Իտալիա , Յունաստան եւայլն , Վերջիններուն մէջ են Զուիցերիա , Սիամ , Քօրէա եւայլն : Չինաստան , Ճարոն , Հոլան-տա եւ Թրանսվալ՝ Թրօքատէրոյին կողմը կը գտնուին :

Օտար տէրութեանց պալատները քանի մը բացառութեամբ միայն կը պարունակեն ամբողջական ցուցադրութիւնը այն երկրին որուն դրօշակը պարզած են, ինչպէս Չինաստան, Սերպիա, Մարոք, Սիամ, Մոնաքո եւ ուրիշ քանի մը երկիր։ Իսկ միւսները, մեծամասնութիւնը, իրենց յատուկ չէնքերը կը նկատեն իրրեւ գումարման ու ընդունելութեան չքեղ վայրեր ուր մասնաւոր ցուցադրութիւններ ըրած են, մինչդեռ իրենց էական ցուցադրութիւնները կը տեսնուին խրաքանչիւրին յատուկ մասին մէջ, Փրանսականներուն քով, եւ կը կազմեն օտար ճիւղերու հոյակապ ու բազմապիսի շարք մը։

Արուեստահանդեսին զթօսանքները ու... երևացոյցը. — Արուեստահանդէսը հրահանգիչ ու գեղեցիկ դարձնելէ ետքը, հարկ էր զրօսարի ընծայել զայն։ Այս պէտքին վրայ 1893էն խորհուեցաւ, յանձնաժողով մը կազմուելով որուն պաշտօնն էր քննել անհատական նախաձեռնութեամբ ներկայանալի բոլոր առաջարկները, նոյն իսկ ամէնէն յիմարական երեւցածները. դիւրին է երեւակայել թէ այս վեց տարուան միջոցին որքան թուղթի դէպեր անցան իր սեղանին վրայէն, խելքի մօտ ծրագիրներ ու արտաւայելութիւններ, խառն ի խառն։ Ասոնց թիւը 700ը կանցնի, որոնցմէ երեսունը հազիւ ընդունուած են, իրենց կարգին՝ պիտի խօսինք անոնց վրայ։

Զրօսանքի յատուկ այս ձեւնարկութիւնները ահագին զրամագլուխ սպառած են. լարիզեան թերթերը մինչեւ 60 միլիոն ֆրի կը հանեն զայն։ Ուրեմն միլիոնաւոր ժողովուրդ պէտք է յաճախէ Արուեստահանդէսը, այս ծախքը գոցելու համար։ Անցեալին փորձառութիւնը յուսատու էր այս տեսակէտով, ինչպէս կը ցուցնեն վիճակագրութիւնները։ Ահաւասիկ Բարիզի նախորդ երեք Արուեստահանդէսներու միջոցին այցելուներու (վճարմամբ եւ ձրի) օրական թիւերը.

1867ին	44,699	հոգի
1878 »	65,789	»
1889 »	152,158	»

Ընդհանուր հաշուով մը, 1889ի Արուեստահանդէսը այցելած են 28,121,975 հոգի, թէ՛ վճարումով եւ թէ՛ ձրի։ Շարունակելով այս վիճակագրական պրպտումները, կը գրանենք թէ 1867 մայիսէն մինչեւ հոկտեմբեր՝ Բարիզ այցելող Փրանսացի եւ ոչ-Փրանսացի ուղեւորներուն թիւն է 525,571։ Այս թիւը շատ քիչ բարձրացում կրեց 1878ին, 571,792ի միայն հասնելով։ Իսկ 1889ին, եռապատկուեցաւ. 1 500,000 օտարագիրներ ու Փրանսացիներ (Փրանսայի գաւառներէն) այցելեցին Արուեստահանդէսը։ Այս համեմատութեամբ, ներկայ Արուեստահանդէսին վարչութիւնը իրաւամբ կը խորհի թէ տասնըմէկ տարի առաջուան թիւը կրնայ կրկնապատկուիլ այս տարի։ Ամերիկեան բաժնին մէջ ըստածին նայելով, միմիայն Հիոսիսային Ամերիկայէն 300,000 այցելու կը սպասուի։ 1889ին, 115,000 հոգի եկած էր այն տեղէն։

Այս ենթագրութեանց վրայ է ահա որ Փրանսական կառավարութիւնը հիմնած է Արուեստահանդէսին ելմտացոյցը որուն գումարը կը հասնի 100 միլիոնի։ Ստոր 20 միլիոնի տուած է կառավարութիւնը. նոյնքան ալ Բարիզի քաղաքապետութիւնը. մնացեալը պիտի հայթայթուի շրջաբերութեան հանուած 3,250,000 պարգեւաւոր տոմսերով (որոնց իւրաքանչիւրը մէյմէկ Փրանքնոց 20ական մուտքի տոմս կը պարունակէ) ինչ որ կը ներկայացնէ 65 միլիոն Փրանքի զրամագլուխ մը, — այսինքն 65,000 000 այցելուի ենթագրութիւն։

Վերջացնելէ առաջ այս նախնական ու ընդհանուր ծանօթութիւնները Արուեստահանդէսին վրայ, կրնանք աւելցնել բացման առաջին օրուան (ապրիլ 15ի կիրակիին) մուտքերու գումարը որ հրատարակուեցաւ արդէն։ Այդ օրը վճարումով 118,630 մուտք ունեցած է Արուեստահանդէսը, իսկ ձրի՝ 30,000։ Ընդամէնը՝ 148,000 այցելու։ 1889ի Արուեստահանդէսին բացման առաջին օրը վճարումով մուտքերու գումարը եղած էր 119,295 եւ ձրիներունը՝ 7,007։ Ուրեմն այս անգամ՝ նախորդինէն իբր 30,000 այցելու աւելի ունեցած է Արուեստահանդէսը։ Անդրանիկ օրուան մը այս նիւթական յաջողութիւնը տարակոյս չի թողուր որ Արուեստահանդէսին կազմակերպութեան ծախքերը լիաւատ կերպով պիտի հայթայթուին մուտքերէն որոնք յարաճուն բարձրացում մը կը խոստանան՝ աշխարհի ամէն կողմէ Բարիզ հասնող բազմութեան հետեւեցնելով։

ԱՐՈՒԵՍՏԱՆԷՐ

ՏԽՈՐԻ ՔԵԼԵՐ

ՓՈՔՐԻԿ ՈՒՂԻՆ

(TRIOLETS)

Փոքրիկ, պաշտելի ուղի մ'ե անի,
Մորենիներով փակ երկու քովեն
Ուր յասմիկներ ալ ժպտին գեղանի,
Փոքրիկ, պաշտելի ուղի մ'ե անի:
Հոնկէ կ'անցնին միշտ կոյս ու պատանի,
Թեւ քեւի, սիրոյ քառեր թոթովն ...
Փոքրիկ, պաշտելի ուղի մ'ե անի,
Մորենիներով փակ երկու քովեն ... :

Հոնկէ կ'անցնէինք երբեմն, Ա'ն և ես,
Սարեակի քոյներ գտնելու համար ...
— Այն օրերն աջքիս առջեւն են կարծես ... —
Հոնկէ կ'անցնէինք երբեմն, Ա'ն և ես.
Շաղակրատելով, բռնուններն պէս,
Յոյսեր, խոստումներ, երգումներ յիմար ...
Հոնկէ կ'անցնէինք երբեմն, Ա'ն և ես,
Սարեակի քոյներ գտնելու համար ... :

Խեղճ աղջընակն, ան, անվերջ կը խնդար,
Կը խնդար ... — Ընչ ալ սիրուն էր, գիտէք —
Կը հառաչէի ես, մինչ անդադար
Խեղճ աղջընակն, ան, անվերջ կը խնդար,
Երբոր տեսներ զիս շատ անմըխիբար,
— Զինքը մոռնալ, ճճ, չեմ կրնար երբեք ... —
Խեղճ աղջընակն, ան, անվերջ կը խնդար,
Կը խնդար ... — Ընչ ալ սիրուն էր, գիտէք ... :

Ծաղիկ կը փետտէր ձախէն ու աջէն,
Փունջ փունջ երեսիս կը նետէր բոլոր,
— Այս խաղերն, ըսէք, հրեշտակային չեն ... —
Ծաղիկ կը փետտէր ձախէն ու աջէն,
Որոնց ցօղաբուրձ բունեն, բողբոջեն
Վըրաս արցունքներ բափէին մօլոր ...
Ծաղիկ կը փետտէր ձախէն ու աջէն,
Փունջ փունջ երեսիս կը նետէր բոլոր:

Շատ կը նախանձէր ան թռչուններուն,
Ըսելով. «Ո՛ւր էր, տայլն ինձ քեւեր ...»
Հասնելու համար երկինքն, հոն, հեռուն,
Շատ կը նախանձէր ան թռչուններուն.
Անոնք քեւարախ, քեթև, քափառուն
Կը սիրուրտէին քաւ ծառերն ի վեր ...
Շատ կը նախանձէր ան թռչուններուն,
Ըսելով. «Ո՛ւր էր, տայլն ինձ քեւեր ... :»

Թեւեր ... տըրուեցան հեզ աղջընակին
Քանի որ մեռաւ — ու կ'արտասուեմ ես ...
Լրուց ձայնն անոր անմեղ խնդուքին,
Թեւեր ... տըրուեցան հեզ աղջընակին ...
Իսկ այն փոքր ուղին, այլ եւս իմ աջքին
Ցուրտ, լնու. կ'երեւայ գերեզմանի պէս ...
Թեւեր — տըրուեցան հեզ աղջընակին,
Քանի որ մեռաւ — ու կ'արտասուեմ ես ... :

ԱՂԵՔՍ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԴՈՒՐԵԱՆԻՆ “ԼՃԱԿ”Ը

Ինչո՞ւ ապշած եմ, լըճակ
Ու չեմ խայտար քու ալեակը,
Միթէ հայլույդ մեջ անձկաւ
Գեղունիք մը նայեցաւ :

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

Մէկ համարը միայն բաւական է, անոնց՝
որ սիրած են հէք բանաստեղծ պատանին,
մտովի կրկնելու անգամ մըն ալ իր արցունք-
քոտ տողերը ու յիշելու կեանքի տրտմագին
օրերէն մէկ քանին, երբ ապրիլը՝ տառապե-
լու, մայիսն ալ միգապատ անորոշութեան մը
համանիշ կը թուին :

Սակայն բանաստեղծը ըմբռնել, հասկը-
նալ անոր հոգիին բովանդակ հուրքն ու հը-
րայրքը, անկարելի է չայրած, կամ գոնէ
չի միացող սրտերու համար. քնարին թրթը-
ռումներուն վրայ շատեր կրնան հիանալ, սա-
կայն էութեան խորերէն ձայնակցիլ անոր
չեղտերուն, անոնք միայն կրնան որոնց կուրծ-
քին տակ վիշտն ու յիշատակը լարած են ի-

րենց քնարը, որ պատրաստ է ամէնէն թե-
թեւ ցնցումին, արդէն խակ հեծկլտալու :

Հովին բերած անորոշ մէկ աղմուկը, ալ-
եակի մը հեւքը, բազմութեան մէջ անհետա-
ցող նայուածք մը, շատ անգամ անսովոր
տխրութիւն մը կը կազմեն մտածումներուդ
մէջ :

Երազն ու յիշատակը տարի չե՛ն ճանչնար :
Րոպէ մը կը մանկանա՛ս յանկարծ, աչքերդ
փակելով՝ կը թողուս որ տեւէ պատրանքը,
կը ցնցուիս, հայելիին մէջէն գունատ դէմքով
դուն քեզի կը նայիս : Արեւակներու տարտամ
հեւքը, հոս հոն թափառող անհանդարտ հո-
վեր, ամբոխին մէջ անհետացող տրտո՛ւմ
նայուածք մը անծանօթ, խաղաղիքի պէս հոս
ու հոն կը տարուբերեն զքեզ, տարիներու
մոտ թին մէջ կը թափառիս նմանութիւններ
փնտռելով :

Ամէն վայրկեան իրեն հետ վերյուշումի
բեկոր մը ունի, անհետացած սիրելիներու

ստուերներ կը դողդըզան ամէն զիշերներու մութին մէջ . արեւը տարիններու հետ պաղած կը թուի ու կը ստիպէ քեզ այն հին ուրիշը որոնելու , հրաւսառ ու բոցեղ շողերով լեցուն :

Դուրեանին Լճակը մանկութենէս սիրած եմ : Լեռներու ու բարձունքներու այն կեանքէս՝ քանի մը սիրական յիշատակներ , մէկ երկու մտերմի գէմքեր , ու քանի մը հատ ալ ժողովրդային երգի բեկորներ մնացած են սրտիս մէջ :

Լճակը առաջիններուն հետ կապուած է : Մտերիմները անմոռաց են , բախ . երգերն ալ անկապ հառաչներ , դորս ես ինծի կը մրմռամ երբեմն , որ զիս չի ծաղրեն :

Ու կը խնդրեմ՝ որ չի ծաղրէք , եթէ քսեմ թէ պաշտելով հանդերձ , մինչեւ հիմա չէ՛ի հասկցած Լճակը : Հաւատալիքի մը պէս էր որուն նկատմամբ մարդ կրնայ սէր ու յարգանք զգալ , կրնայ պաշտել , առանց սակայն ըմբռնելու :

Դուրեանին Լճակին կեանքիս մէջ ոչ մէկ տեղ հանդիպած էի :

Տեսած էի հիասքանչ ծովակը , երկու բլուրներու կուրծքին վրայ տարածուած , Մաստառի խրոխտ ու ահարկու գագաթէն քիչ մը վար :

Կրակոտ , այլ այրած մանուկ մը , անոր արիերուն քով թափառիկ , կարդացի երբեմն Դուրեանին Լճակը : Սակայն մեղամաղձոտ չէր այն ծովակը , ու Լճակը հոն չունէ՛ր իր բնկերը : Դուրեանի Լճակը չէ՛ի հասկընար հոն , ուր զեփիւռը կը յիշեր տակաւին Շնորհալիին իրեն յանձնած մեղեդին .

Առաւօտ լուսոյ,
Արեգակն արդար,
Ան իս լոյս ծագեալ...

Արեւելեան բոցավառ արեւին տակ փողփողուն էր ծովակը : Դուրեանին Լճակը ան չէ՛ր կրնար ըլլալ :

Թափառիկ պատանեկութիւնս անցաւ շատ ուրիշ լճակներու քովէն : Տեսայ Զուիցերական լճակներու պատկերներ , վրանէն առկախ սովորական ամպի ու ծուխի բեկորներ , ու դէպի երկինք ցցուած խոթոռ ու անրջային լեռներու կատարներ : Փնտռած լճակս

անոնց մէջ ալ չկար : Բանաստեղծին մեղա մաղձոտ լճակը կոհակներ չունի եւ ալեակները գահաւանդներու ներքեւ չեն փչրուիր . . . : Նոյն իսկ ձեր Վոսիօրը իր կապուտակ ալիքներով , Քեաղըտհանէի տղմաւո ծովը կամ Մօտային առջեւ իրաւող կապոյտ Մարմարան , չեմ յիշեր որ մտքիս մէջ արձագանգած ըլլան Դուրեանին Լճակը :

Դուրեան գուցէ ի՛նք ալ երազե՛ց , չի տեսա՛ւ իր լճակը :

Մեղամաղձոտ լճակ իմ ,
Քեզ հետ ըլլանք մտերիմ,
Սիրեմ քեզի պէս ես ալ
Դրաւիլ , լսել ու խոկալ :

Մարմարային ոչ մէկ խորշը կը ճանչնամ՝ այդչափ « լուռ ու խոկացալ » :

* * *

Իզմիրէն քիչ մը հեռու , բլրակի մը ստուրտը պահուրտած , լճակ մը կայ . կուրծքէն կապոյտ ժապաւէնի պէս առու մը կը բաժնուի , կերթայ Յոնիականին կապուելու :

Տիանի լճակն է :

Յունուարի վերջերը , աննպատակ պտոյտ մը հոն տարաւ զիս : Յաւելով բաժնուեցայ իրմէ :

Դիցուհին հող կը լողնայ եղեր , կըսէ աւանդութիւնը : Մօմն ու լճակը իրար կապող առուին անունը Մեղիս է : « Մէլիսածինն Հոմերոսի մա՛յրը եղած է այդ առուն : Ոսկիէ արձանը լճակին մէջ կորսուած է » , դարձեալ կ'ըսէ աւանդութիւնը :

Օ՛հ , Դուրեանի լճա՛կն էր ան . . . :

Առաջին տեսքը այնչափ երջանիկ ըրաւ զիս , որ մոռցայ ինքզինքս , վազեցի ու տարիներով լինուումս մտերմի մը պէս ողջունեցի՛ զայն :

Կապոյտ , կապոյտ , հիանալի կապոյտ մը , որով սովոր ենք ծածկել կեանքի խորտուրտութիւնները , ճիշդ գարնան ցօլաթուրձ առտուան հեռաւոր կապոյտ լեռներուն պէս :

Վարդեր ծլած էին արդէն ու ծաղկած , նարինջները իրենց տակ ճիւղերը վար կը ծռէին : Օգին մէջ դարուն իրիկուններու վերջալոյսին յատուկ մեղամաղձոտ ներդաշնակութիւն մը կը դողար :

Այնչափ փոքր կը թուի , որ մարդ պիտի փորձէ գրկել լճակը , որուն լողորտիքը դափնիներ կը ծլէին , ու լացող քանի մը ուսիններ կը ծռէին վար ջուրերուն հպելով իրենց ճիւղերը , մոռացումը լալու համար կարծես . . .

Այլացեղ ծառեր , հսկայ ճիւղերնին կը խառնէին իրարու , եւ աղուոր գաղտնադիւններու քով պառկած էին մարմարէ կոտորած սիւներ , նրբաքանդակ գրուագներ , հին տաճարի մը մնացորդները :

Սիրոյ ու երջանկութեան երգեր , գիցուհիին հանդէսները քանի մը ըսպէս առաջ առնէ անցեր , գացեր են , կարծեցի , — վայրը այնչափ լեցուն էր երկնային անուշութեամբ :

Լերան ահագին դադաթներ չիկան , ոչ ալ Հոգուոց վանքի խորհրդաւոր սարսուռը կը զարնէ ճակտիւ :

Ամէն բան սե՛ր կը բուրէր , լացող , լացնող , սյրող , երջանկացնող , այլ ափ-

սո՛ս , յաւիտենական մոռացումին նախընթաց սէրը . . . :

Վարդերը կը ծաղկէին ու կը խամրէին առանց կուրծք մը զարդարելու , դափնիներ կը ծլէին լճակին շուրջը ու Հոմերոսի յիշատակին շուրջը անմահութեան պսակ մը բոլորելով . . . :

* * *

Եւ առնելով ճիւղ մը դափնիներէն , նկուն ու վայրահալ ճակատով յիշեցի , սիրոյ վազմուն քերթող :

Քու լճա՛կդ էր ան , ու կեցած քովիկը ընդ երկար , մտիկ ըրի ձայնիդ որ հովին շունչին էր խառնուած , —

Հոն կայ մոխիր յիշատակ ,
Ալեակքդ յուզուի՛ն թող , լճակ ,
Զի քու խորքիդ մէջ անձկաւ ,
Յուսահատ մը նուցեցաւ . . . :

Իզմիր .

Ռ. ՈՐԲԵՐԵԱՆ

ՓՈՒՆՋ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆՑ

Զօնեալ առ Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

Ս Ք Ն Ե Օ Ն

Գիտես երկիրն ուր կ'իտրոնին կը ծաղկի,
Մութ տերեւոց մէջ կը վառին նարինջք ոսկի,
Կապոյտ երկնից տակ կը փրցէ հով մը մեղմին,
Ու կը կանգնին հանդարտիկ մուրտն ու վեճ դափնին:
Գիտես արդեօք:

Այն տեղ, այն տեղ,
Սեր իմ, երբալ կ'ուզէի ես քեզ հետ մեկտեղ:

Գիտես այն տուն: Սիւներ կըրեն անոր ձեղուն,
Պայծառ յարկեր, ու սրբահնէ չուսով շողուն,
Ու մարմարեայ արձաններ կան կանգնած չորս դին
Որ ինձ նային. սո՛հ, խնդճ տըղայ, քեզ ընչ բրին:
Գիտես արդեօք:

Այն տեղ, այն տեղ
Երբալ, պաշտպանդ իմ, կ'ուզէի քեզ հետ մեկտեղ:

Գիտես լեռը ու ամպերով պատած ուղին,
Մըշուշին մէջ իրեն ճամբան խնդրէ ջորին:

Քարայրները վիշապազանց օրելան են,
Կը զըլորի ժայռն ու կոհակն անոր վրայեն,
Գիւնս արդեօք:

Անկէ, անկէ
Կ'անցնի, հայր իմ, մեր ճանապարհ. մեկնինք ասկէ:

ԿէՕԹէ

Թարգմ. ի գերմանականէն Ռ. Յ. Պ.

ԳԻՐԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Գիւղի մը մէջ, կանուխ առտուն,
Մի դռնարաց մատուռ տեսայ.
Կարծես հրաւեր կարդար ժպտուն,
Սիրտըս դրդեց ու ներս մտայ:

Քիչ աղօթող հոն գտնուէր,
Զի գործի օր էր, ժամ հունձքի.
Մաղբանքն ասէր ծեր մի տեղաւոր,
Հաղորդութեան ձեռքն էր սկի:

Կին մը կուգայ մօտ սեղանոյն,
Գիրկը մանուկ մի ստընդիայ,
Մօր մը խնդին, ջերմ հաւատոյն
Կրկնակ շողը դեմքին վրայ:

Երբ եա կենաց հացն ընկալաւ
Օրհնած աչէն քահանային,
Շրթամբն հագիւ յայն հըպեցաւ,
Ու կը կենար զըւարթագին:

Եւ հեշտանքով մը ծայրագոյն
Բերնին վրայ շոյտ պնդեց որդին,
Անոր ջամբեց սուրբ կերակրոյն
Մասն որ անոր պահեր բաժին:

Ո՛վ քաղցրիկ ոյժ սիրոյ մօրկան,
Յերկրի ծաղիկ երկնանուէր.
Բաժնէ գամեն, ու անձին միայն
Տիրոջ մարմինն ան չի պահեր:

Գրնն սփռիտաւ, դո՛ւ մատաղ կին,
Բաժինդ բլլան առատ օրհնիք.
Սիրող հոգւոյդ մաղբանք լըսուին,
Ծաղկի մանկանդ կեանք երջանիկ:

Ու մեկնեցայ աջուիս բրջած,
Մըտածելով շիրմի մ'հեռուն,
Ուր խոտին տակ շատոնց հանգչած
Կայ լաւագոյնը մայրերուն:

Լանջքն հաւալուս ձագուցն համար
Ինչպէս ձեռքէ պատառ պատառ,
Մըտին արիւնն և նա յօժար
Զաւակներուն պիտի ջամբ տար:

ՅՐԱՅՀԷՐ ՖՕՆ ԶԷՏԼԻՑ

Թարգմ. Ռ. Յ. Պ.

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

«ՇԵՔՍՊԻՐԻ ՎԲԱՅ»(*)

Տեղ մը , այս տեսակ սրտաբեկութենէ ետեւ՝ կ'ըսէ Շէքսպիր . « Բու վրադ կը մտածեմ , եւ , ինչպէս արտայայտուի արեւին նորէն ծագելուն դուրս կը թռի ահօններու տրտում ծերայերէն , իմ հոգիս ալ վեր կը թռչի՝ երկինքի դրանն առջեւ օրհնութիւններ երգելու համար » : Յետոյ , կիջնէ ամէն խաւի , ինչպէս կրակարանի մէջ բոցերու սաստիկ փայլիւնը՝ քիչ մը ետքը նիւթական հետք մը անգամ չլիւղուր : « Տե՛ս , սիրելիս , նման չե՞մ տարիլն այն վայրկեանին — ուր գեղին ու ցանցաւ տերեւներ — դողդաղացող ճիւղերէն վար կախուած — իրենց մնաք բարովը կըսեն , նման չե՞մ եղծուած դռնակամարներուն , քայքայուած դահլիճներուն , ուր քիչ մը առաջ կը գեղգեղէին աղուոր թռչունները : — Նման չե՞մ օրուան վերջալոյսին — որ արեւը մարը մտնելէն ետեւ — կը նուաղի արեւմուտքին վերեւ , — եւ զոր գիշերն իր մէջ կընկղմէ տակաւ , — սե՛ւ գիշերն՝ ան մահու քայլը , որ կը կոպէ ամէն բան անձիկ դադարի մը մէջ . . . : Երբ մեռնիմ , մի՛ սգար ինծի համար . — կամ ա՛լ դադրէ լալէն երբ տխրահունչ եւ խորիտ կոշնակը լռէ — աշխարհի իմացունելէն ետեւ թէ ես ա՛լ չուած եմ , — այս զազիր աշխարհէն՝ բնակելու համար ամէնէն զազիր որդերուն հետ : — Երբ կարգաս աս տողերը՝ — միտքդ մի՛ բերեր անգամ այն ձեռքն՝ որ գրած է անոնք . — վասն զի այնչափ կը սիրեմ քեզ — որ քու անուշակ մտածումիդ մէջ մտցուիլս կուզեմ . — եթէ իմ վրաս մտածելը քեզի սիրտի մորմոքեցունէ այն ատեն » :

Ուրախութեան ու տրտմութեան այս անկեղծ դարձգարձները , այս աստուածային

յախշտակութիւններն ու հսկայ մեղամաղձութիւնները , այս գերընտիր գորովանքն եւ այս կանացի սրտաբեկութիւնները՝ կը պատկերեն մշտայոյզ բանաստեղծը գերակատար , որ անդադար կը խռովի ցաւով կամ ցնծութեամբ՝ զլալով ամենաթեթեւ հարուածն անգամ , միւս մահկանացուներէն աւելի հզօր եւ աւելի նրազգաց վայելելու եւ վշտակելու համար , ընդունակ աւելի՛ ուժգին եւ աւելի աղու երազներու , որուն ներսիքին կը յուզուէր շնորհալի կամ ահարկու արարածներու երեւակայական աշխարհ մը , հեղինակողին նման կիրքով բորբոքած :

Եւ սակայն՝ իր բուն կայքը կառնէ նա յանկարծ : Կանուխէն՝ գէթ արտաքին տարազի վերաբերեալ բաներու կողմէն՝ մտածէր կեանքի մը մէջ , որ կանոնաւոր եւ իմաստուն էր , գրեթէ քաղաքակեաց՝ գործառնութեանց մէջ մտնելով եւ հոգալով զալիքը Տասնեութ տարիի չափ դերասան մնաց՝ թէպէտ երկրորդական դերեր կատարելով⁽¹⁾ : Վիանգամայն ճար ընելով նորէն կը յղկէր ուրիշ խաղեր այնքան գործունէութեամբ որ կրին կ'անուանէր զայն «ուրիշ փեսայութիւն» զարդարուած ճայ մը , ամենագործ մը , տեսարանի մենավաճառ մը⁽²⁾ : Երեսուներեք տարեկան՝ բաւական դրամ շինած էր , որով Ստրադֆորտի մէջ տուն մը գնեց երկու ամբարանոցով եւ երկու պարտէզով . եւ նոյն ճամբուն մէջ միշտ առաջ կերթար շիտակ : Մարդ՝ միայն իր աշխատութիւնով առ առաւելն դիւրակեցիկ կ'ըլլայ , եւ հարուստ այն ատեն կըլլայ՝ երբ ուրիշներն աշխատոցունել կուտայ : Անոր համար՝ Շէքսպիր՝ դերասանի

(*) Վերջին մաս Ա. գլուխին , Ի. Թէնի ուսումնասիրութեան , թարգմ. Յ. Գ. Մրմըրեան :

(1) Գերագանց կերպով կը կատարէր Համէլի ուրուականին դերը :

(2) In his own conceit the only shake-seene in a country.

եւ հեղինակի արուեստներէն զատ՝ կը կատարէր նաեւ ձեռնարկութի եւ թատրոնի վարչի գործերն ալ։ Պրագֆրիարսի ու Կլուպի թատրոններուն մէջ մաս մը սեպհականութիւն ստացած էր, եւ կը գնէր տասանորդներու պայմանագիրներ, ընդարձակ հոգեր, եւ ուրիշ շէնքեր, կամուսնացունէր իր Սիւզան աղջիկը, եւ վերջապէս իր ծնած քաղաքը կը քաջուէր՝ իր ստացուածքին իր տունին մէջ՝ իրեւ կալուածատէր անըստգիւտ եւ բարի քաղաքացի, որ իր ունեցածը կանոնաւոր կերպով կը յանձանձէ եւ մասնակից կըլլայ քաղաքապետական գործառնութեանց։ Երկու երեք հարիւր լիւրս սթերլինի եկամուտ ունէր, որ այս օրօտան քսան երեսուն հազար ֆրանքն ըսել է, ու՛ աւանդութեան նայելով՝ աղէկ ու համարյայ եղաւ նախով կը վարուէր իր գրացիներուն հետ։ Կերելի որ իր գրական փառքին վրայ չատ հոգ չըրաւ, վստիկ իր գործերը ժողովելով հրատարակելու չձեռնարկեց անգամ։ Իր մէկ աղջիկը բժիշկի մը առած էր, միւսն ալ գինեւաճառ մը, որ իր ստորագրութիւնը դնել անգամ չգիտէր։ Ստակ փոխ կուտար եւ իր պզտիկ քաղքին մեծ մարդն եղած էր։ Զարմանալի՝ վերջ մը, որ հարեւանցի գիտողին համար աւելի վաճառականի մը քան բանաստեղծի մը վախճանին նման է։ Թերեւս այս բանը վերագրելի է անգղիական այն ընտելին, որ երջանկութիւնը գիւղարնակ կալուածատէրին կեանքին մէջ կը կարծէ՝ եկամուտներով պարարուն, ընտանեւորած, եւ որ հանգարտիկ կը վայելէ իր խորսիւսեալ մեծարդարութիւնը⁽³⁾։ Իր առտընին հեղինակութիւնն ու նահանգական կայանը։ Կամ թէ՛ Շէքսպիր Վոլդէրի պէս քաջախոհ մարդ մըն էր, որչափ ալ տեսչապէր ըլլար ուղեղով, որ իր եռացող աւիւնին յատակն անվթար կը պահէր դատողական կորովը, խոհեմ սկիպտօքէն ու հանգստաւէտութեան սիրուն տնտեսագէտ, եւ կարող մարդկային գաղափարներու համայնին մէջէն արշաւելէն ետեւ՝ Քանտոնի հետ վճռելու թէ

աշխարհի վրայ լաւագոյն բանն էր «մշակել իր պարագը»։ Եւ աւելի կախորժիմ են թաղերէ՝ ինչպէս իր պատարուն եւ ամուր միտքն ալ կը նշանակէ⁽⁴⁾։ Թէ ծփծփուն երեսակայութեան ներգործութեամբ՝ ինք ալ Կէօթէի պէս՝ ազատած է ծփծփուն երեսակայութեան վտանգներէն։ Թէ իր անձին վրայ կիրք ձեւացունելով՝ Կէօթէի պէս կը յաջողէր զսպել իր կիրքերը։ Թէ խանդի բորբոքն երբէք չէր պայթեր իր վարքին մէջ, անոր համար որ իր քերթուածներուն մէջ պայթելու ճամբայ մը կը գտնէր։ Թէ իր թատրերգութիւններն իր կեանքը կը պահպանէին, եւ թէ՛ արուեստագէտի համակրութեամբ մարդկային կեանքի բոլոր յիմարութեանց ու աղէտներուն մէջէն անցած ըլլալով, կրնար անոնց մէջտեղը նստիլ՝ անխռով եւ թախծաղին ժպիտով մը՝ զրօնելու համար միայն մտիկ ընելով իր քմածին ցնորքներուն այերական երաժշտութիւնը⁽⁵⁾։

Վերջապէս ինծի այնպէս կուգայ որ մարմինով եւ միւս ամէն բաներով Շէքսպիր ճշմարտապէս իր մեծ տոհմին ու իր մեծ դարուն որդին էր։ Թէ անոր անձին վրայ՝ ինչպէս Բապլէյի, Դիդլէի, Միլէ Անժի եւ Բիւպէնի անձերուն վրայ՝ ջիղերու ամբողջութիւնը ներարգրուուն զգայնութեան հաւասար կշիռի մը մէջ էր։ Թէ այն ատենները՝ մարդկային մեքենան, որ աւելի խստութեան ենթարկուած եւ աւելի հաստատութեամբ կազմուած էր, կրնար տակալ կիրքի փոթորիկներուն եւ աւիւնի ուժգին պայթումներուն։ Թէ հոգին ու մարմինը դեռ այն ատեն իրար աղէկ կը կշռէին, եւ թէ հանճարն՝ այն ատեն ծաղկում մըն էր եւ ոչ թէ այս օրուան պէս հիւանդութիւն մը։ Այս ամէնուն վրայ մեր գիտցածն ենթադրութեանէ անդին չանցնիր, ու եթէ ուղեք ճանչնալ մարդն աւելի մօտէն՝ պէտք է փնտռենք զինքն իր գործերուն մէջ։

(3) Մեծարոյ մարդ մըն էր. — Այս մեծարոյ բառն ինչ կը նշանակէ գիտէք — կը նշանակէ թէ կտուք մը (give) ունէր։ «Անգղիական արձանագրութիւնը»։

(4) Տես մանաւանդ իր պատկերը, զոր Արքշուք հանած է առաջին ուժածալին սկիզբը, եւ իր կիսարձանը՝ Սթրանդ-ֆրոնտի եկեղեցին։

(5) Տես, մանաւանդ իր վերջին խաղերը. «Փոթորիկը ժՌ. գիշերը»։

ՓԼՈՒԽ Բ.

Իր ոճը. — Պատկերները. — Ծայրայեղութիւնները. — Անհարթութիւնները. — Յորդուծիւնը. — Ստեղծական երկի նուաճութեան երկնամբ մէջ եղած տարբերութիւնը:

Քննենք ուրեմն մարդը. եւ քննենք՝ իր ոճին մէջ: Ոճն է որ կը մեկնէ գործը. ան է՝ որ հանճարին գլխաւոր գիծերը մատնանիւ ընելով՝ գուշակել կուտայ միւսներն ալ: Երբ անգամ մը ըմբռնենք գործին մէջ տիրող գլխաւոր ոյժը՝ կը տեսնենք որ արուեստագէտն ամբողջովին ծաղիկի մը պէս կը բացուի:

Շէքսպիրի երեւակայող կարողութիւնն առատ է, անչափ է. բռնալիր կը ցանէ ամէն ուրեք իր այլարանութիւնները. անոր ամէն տողին մէջ վերացական գաղափարները սլափալեկներ եղած են. նկարներու ամբողջ շարք մըն է որ կը սարգուի իր միաքին մէջ: Եւ ինք միտաւելու չձգիր, այլ ինքնամատուց կու գան անոնք. իրարու ետեւէ մղումով մը կը խուժեն, իրենց ներքեւ ծածկելով գատումներու գիծը եւ իրենց ընդոտ փայլով՝ միմայունելով տրամաբանութեան ջինջ լոյսը: Շէքսպիր ինքզինքը չյոգնեցուններ բնաւ բացարեւելու եւ ապացուցանելու համար. նկար նկարի վրայ, պատկեր պատկերի վրայ՝ անգաղար կ'օրինակէ այն արտաւոյց եւ սղաղաջուն տեսիլները, որ իրար կը ծնանին ու չեղջ չեղջ կը բրգանան իր մէջ: Իր գրուածքներուն մէջ, տեղ տեղ, իրարու ետեւէ երեք պատկերներ կան՝ միեւնոյն իմաստն արտայայտելու համար: Տեսակ մը փթթում է այս. կանգաղեալ կոճղէն ճիւղ մը կարծակի, անկէ ուրիշ մը կրնձիւղի, ուրկէ նորանոր կողեր կը ծին իրարու վրայ: Ի՞նչոք կեղնէ հոն ոչ թէ հարթ հաւասար ճամբայ մը, սրուն ուղղութիւն տուած են կանոնաւոր շարք մը չոր ցիցերու. այլ անտառ մը թանձրախիտ՝ գիրկընդխառնեալ ծառերու եւ ճոխ պուրակներ, որ կը գոցեն ճամբաղ, որ յախշտակութեամբ

կը շլացունեն աչքդ՝ այնքա՛ն չքեղ է անոնց կանաչն եւ այնքա՛ն շուշլ անոնց ծաղիււմը: Արդի գաղափարներով լեցուն լազմագրաւ ու մեր դասական բանաստեղծութեան մեկին ճառերուն սովորած միտքդ՝ հոն կապչի կը մնայ իսկոյն. կը նեղարտի, կըսես թէ բանաստեղծը կը գրօսնու, կը մոլորի ինքնասիրութեամբ ու գէշ ճաշակով մը ու քեզ ալ կը մոլորեցունէ իր պարտէզին մացառախիտներուն մէջ: Բայց բաւորովին կը սխալիս. իր ազատ ընտրութեամբ չէ որ առած է ադ ոճը, այլ ներքին թափով մը. կամաւ եւ իր քմահաճոյքով չէ որ կայլարանէ նա. այդ այլարանական ոճն իր իսկ մտածութեան ձեւն է: Կիրքի ամէնէն սաստիկ մոլեգնութեան մէջ անգամ՝ դեռ կերեւակայէ:

Այսպիսի երեւակայութիւն մը՝ ի հարկէ ուժգին ալ ըլլալու է: Ամէն այլարանութիւն ցունց մըն է: Ով որ ակամայ եւ բնականաբար չոր գաղափարի մը տեսիլի պատկերի մը ձեւը կուտայ՝ անոր ուղեղն անշուշտ բռնկած ըլլալու է: Բո՛ւն այլարանութիւնները բոցատիպ երեւոյթներ են, որ փայլակի մը ներքեւ կը հոլանեն ամբողջ նկար մը: Կարծեմ՝ ոչ մէկ եւրոպական ազգի մէջ ոչ մէկ դարու պատմութեան մէջ երբէք չէ տեսնուած այսքան մեծ կիրք: Շէքսպիրի ոճը՝ հիւսք մըն է խելայեղ բացատրութեանց: Չիկայ մատենագիր մը՝ որ այգալիսի չարչարանքի ենթարկած ըլլայ իր լեզուին բառերը: Հո՛ն իրարու զարնող հակադրութիւններ, հո՛ն կատաղի չափազանցութիւններ, հո՛ն բացադարձութիւններ, հո՛ն գուռով գոչում, հո՛ն քնաբալան բոլոր գառանցանքը գաղափարներու վերիվայրութիւն, պատկերներու կուտակում, դժոխայինն ու աստուածայինը մի եւ նոյն գիծին վրայ խմբարկուած, կարծես բառ մը անգամ գիրի չառներ առանց աղաղակելու:

(Շարունակելի)

Դ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ՀԱՄԱՐ

Սամսոնէն, Մաւխի ընթերցողները՝ զգածուելով Դաւիթ Սարգիսեանի այրիին ու զաւիճներուն վիճակին նկարագրութենէն, զոր ըրած էինք նախորդ թիւով մը 120 դրուչի գումար մը հանգանակելով իրենց մէջ, Խմբագրութեանս զրկած են՝ վաղամեռ ու սուցչին ընտանիքին հասցուելու համար: Այդ գումարը զոր ստացանք Աւագ Շարաթ օրը, նոյն իրիկունն իսկ, Խմբան իրիկունը, յանձնեցինք այրի տիկին Մարիճա Սարգիսեանին:

“ՄԱՍԻՍ, Ի ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

Զատիկի նօթերէն ետքը՝ գատկական հանդէսներու նկարագրութեան մը հարկը պիտի ծանրանար Վրանիս, եթէ օրաթերթերը արդէն իսկ ըրած չլլային այդ համարատուութիւնը որ կը կայանայ պարզապէս՝ եկեղեցական արարողութեանց ու քարոզներու յիշատակութեան մէջ։ Մայր եկեղեցիէն սկսելով, ուր Զատիկի կիրակի առաւել պատարագեց ու քարոզեց Պատրիարքական Փոխանորդ Սըրբազանը, մինչեւ գիւղական փոքրիկ եկեղեցիները՝ բոլորն ալ լեցումած էին բարեպաշտներու ստուար բազմութեամբ մը, աւագ տօներու սկիզբէն մինչեւ վերջը։ Կարծէ յիշատա կել որ, բարեպաշտական նուէրներուն հետ — իւղագինի ու գանձանակի հասոյթները — որոնց հունձքը առատ էր հարուստ ու բազմամարդ թաղերուն մէջ, Աղքատախնամներն ալ իրենց բարեգործական պէտքերը հոգացին՝ իրենց խնամած ու դարմանած չքաւորներուն ու հիւանդներուն օգտին բաւական նպաստ հաւաքելով ու հասցնելով ամէնուն։ Տօնական օրերու մէջ մանաւանդ, Ջերմեռանդական գոհացումի մը հաւասար գոհացում՝ կամ սփոփանք կը պատճառեն բազմէն զրկեալներուն եղած այս օժանդակութիւնները, որոնց հայթայթումը ու մատակարարութիւնը այնքան անձնութեամբ ստանձնած են մայրաքաղաքիս Աղքատախնամները։ Զատիկի նախընթաց շաբթուն, օտարաքնակ ազգայիններէ ալ քիչ չատ նպաստներ հասան Պատրիարքարան, գաւառային կարօտեալներու եւ որբանոցներու համար, մարդասիրական գովելի կանխամտածութեամբ մը։

§ Դաւրթի ազգայինները հատ մըն ալ Մալիսի խորագրութեան զրկած են «Պարուկաստանի Հակալքողական Ընկերութեան Կանոնագրութիւն»էն, զոր անցողակի յիշցին արդէն մեր պաշտօնակիցներէն երկուքը, Հայերուս համար բոլորովին նորութիւն մըն է այս տեսակ առօջապահիկ ընկերութեան մը կազմութիւնը, մինչդեռ ոգելից ըմպելիներու պատճառած աղէտներուն դէմ անյիշատակ

ժամանակներէ ի վեր կը գրուի հայ լրագրութեան մէջ։ Ուրեմն գործնական գաղափարի մը յղացման առաջնութիւնը կունենան մեր Դաւրթիարեալ եղբայրները ու... քոյրերը. — վասն զի ընկերութեան կեդրոնական մասնախումբին կ'անդամակցի նաեւ տիկին մը։ Կ'արժէ որ ակնարկ մը ձգենք այդ կանոնագրութեան ընդհանուր տրամադրութիւններուն վրայ։ Անդամակիցները յանձն կ'առնեն ո՛չ միայն ալքող պարունակող որ եւ է ըմպելիք չլամել, այլեւ իրենց հիւրերուն ալ չհրամցնել, միեւնոյն ժամանակ համոզելով ուրիշները՝ այս օրինակին հետեւելու։ Իրենց խոստումս զրոգող անդամակիցները պիտի արտաքսուին Ընկերութենէն, եւ ամէն բարեկամական ու ընկերական յարաբերութիւն պիտի խզուի անոնց հետ։

Պատիժը, ինչպէս կը տեսնէք, բարոյական պատիժ մըն է միայն, որ եթէ պիտի զօրէ ստանձնուած զոհողութիւնը — ալքոլէ հրաժարումը — պարտաւորիչ ու յարատեւ դարձնելու, ֆիզիքապէս ու բարոյապէս փըրկարար ներգործութիւն մը ունենալէ զատ՝ միեւնոյն ատեն նպաստաւոր դադափար մը կազմել կուտայ Պարսկահայերու անհատական նկարագրին վրայ։

Ապասելով որ նորագոյն տեղեկութիւններ իմացնեն մեզ թէ հակալքողական ընկերութիւնը իր կազմութենէն — 1899 մայիս 1, — իբր մէկ տարիէ ի վեր քանի՞ անգամ եւ անդամուհի գտած է, մասնաւորապէս ալքոլամոլութեան դէմ՝ զօրղ մեր բժիշկներուն ու շաղրութեանը կը յանձնարարենք Դաւրթիցիներուն օրինակը։ Կարելի չէ՞ որ ազնիւ թեւադրութիւն մը ըլլար անիկա՝ մեր մէջ ալ բարոյական յանձնառութեան այս տեսակ փորձ մը ընելու համար, սկիզբները գէթ պզտիկ շրջանակի մը, թաղի մը մէջ։

§ Ուրֆայէն Գ. Կ. Ո., սա տեղեկութիւնները կ'ուզէ մեզի, արժանաւոր քահանաներ ունենալու հարցին առթիւ որ յաւիտեանապէս թարմ մնացող հարցերէն է դժբաղդաբար։

«Մեծ յոյս կայ՝ որ տեղւոյս հոյակապ Մայր՝ եկեղեցիին դռները մինչեւ Զատիկ բացուին ջերմեռանդներուն առջեւ. բայց՝ «Յարկը չլինուած՝ կոյրերը հաւաքուելու հետամուտ են» արդէն : Հիմակ մենք ունինք 4 քահանայ՝ հիներէն մնացած, որոնք ի վիճակի չեն կրօնական-բարոյական պէտքերը արժանաւորապէս գոհացնելու : Նոր քահանաներու պէտքը կայ, բայց ժամանակին պահանջմանց համապատասխանող ճշմարիտ արժանիքի տէր նորերու. մինչդեռ հիմա՝ իրենց արհեստին մէջ հաց ձարելէ յուսահատ՝ Աւետարանը չարչրկելով կարգացող շուկայիներ՝ այս ու այն կողմէն՝ կամ ասոր ու անոր միջոցաւ դիմումներ կընեն նոր եկեղեցիին՝ իրենց ըմբռնումով՝ բացուած նոր «խանութիւն» — համար՝ քահանաներ «չինուելու» : Յաւ է որ եղեսացի հայ ժողովուրդը իր մտաւորական յետամնաց վիճակին պատճառաւ՝ Առաջնորդ-Գրիգոր եպիսկոպոսի օրէն ի վեր՝ ունեցած է փորձանք Տէրութիւններու «վայելքը» ու հետըզհետէ ունակօրէն այնպիսի գաղափար մը կազմած է քահանայ ըլլալիք մարդոց վրայ, որ պարզապէս ապշեցուցիչ բան մը պիտի երեւնար քահանայական կոչումին բարձրութիւնն ըմբռնող ժողովուրդներուն : Չենք ըսեր թէ — գէթ ղիպուածարար — քիչ շատ յարմար քահանաներ չենք ունեցած, բայց գիտակից ընտրողութեան ոգիէն զուրկ մեր ժողովուրդը ընդհանրապէս վարժուած է «մարտել»՝ զո՛վ ալ քահանայ դարձնեն ու բերեն՝ որ ձեռքը պագնէ :

«Անցեալ փորձերէն խրատուած՝ իցի՛ւ թէ գէթ ասկէ վերջ եղեսիոյ ազգայինները հասկնային թէ իրենց համար աւելի օգտակար է իր հիմակու չորս տէրտերով 4՝ նոյն իսկ 14 տարի ալ գոհանալ, քան անարժան քահանաներ բեռնել իր գլխուն » :

Տ Գեղարուեստի աշխարհէն քանի մը կարճ, բայց հաճելի արձագանգներ : Այս տարի ալ, Բարիզի Սալօնին մէջ ուշագրաւ հանդիսացեր

են երեք հայ արուեստագէտներու՝ Պ. Էտ. կառ Շահինի, Պ. Շապանեանի եւ Պ. Տիրանեանի ցուցադրութիւնները, — առաջինը՝ պղինձի վրայ կատարուած նրբարուեստ փորագրութիւններով, ու վերջին երկուքը մէյ մէկ նկարով :

Ուրիշ լուր մը, գիտական ճիւղի վերաբերող, զոր ոչ նուազ հաճաքով կ'արձանագրենք : Բարիզաբնակ գրագէտ-բժիշկ Տօքթ. Պ. Քօլօլեանի՝ մեր համակրելի աշխատակցին քոյրը, Օր. Պէտթրիս Քօլօլեան, երկու չարթի օրը Լոնտոն ուղեւորեցաւ բժշկութիւն ուսանելու : Օր Քօլօլեան Սկիւտարի Ամերիկեան աղջկանց վարժարանին է՛ն յաջող շրջանաւարտահիներէն է ու զինքը մօտէն ճանչցողներուն վկայութեան նայելով, տղայութենէն մասնաւոր հակում մը ունեցած է գիտութեանց :

Տ Երուսաղէմի մէջ Զատիկը տօնուեր է սովորական հանդիսաւորութեամբ ու կանոնաւորութեամբ, ինչպէս կը ծանուցանէ Երեցեան Տ. Գէորգ եպիսկոպոսին ուղղուած հեռագիր մը : Թէ՛ Աղգ. Պատրիարքարանի եւ թէ Երեցեան Սրբազանին կողմէ Զատիկ օրը շնորհաւորական հեռագիրներ ուղղուեցան Ամեն. Տ. Յարութիւն Ս. Պատրիարքին անուան տօնախմբութեանը առթիւ :

Տ Հայ Հոռմէականաց Պատր. Փոխանորդը, ինչպէս նաեւ Պուլկարաց Էկզարքին ու Ասորոց պատրիարքութեան փոխանորդները Զատիկի երկու չարթի օրը Պատրիարքարանի եկան շնորհաւորութեան : Նոյնպէս դեսպանատանց թարգմանները :

Տ Դերասանապետ Մնակեան է՛՛՛. բեմական ասպարէզին համար ընտրելի երիտասարդներ կը փնտռէ, խոստանալով մարգել զանոնք թէ՛ տեսականօրէն եւ թէ՛ գործնականօրէն, եւ միանգամայն քիչ շատ վարձատրել զիրենք՝ իրենց աշխատութեանը փոխարէն : Հետաքրքրական պիտի ըլլայ գիտնալ թէ ներկայացողներ կա՞ն եւ քանի՞ հոգի :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐԱԹԵՐԹԵՐՈՒ ԴԼԽԱՒՈՐ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ

ԲԻԻԶԱՆԴԻՈՆ , թ. 1060-1064 :

Տէր եւ Տնօրէն Բ. Քէճեան :

Հայ Վանօրայք. Տրդատ եպիսկ. Պաշեան,
— Միջագային արուեստահանդէսք. Գ. Ս.
— Լուրեր Զէյթունէ (Թղթակցութիւն) : — Կով-
կասեան Յիշատակներ. «Վերելք ի Քարա-
թէփէ» . (Վաղմեա Մկրտիչ Շահնագարի վեր-
ջին ձեռագիրը : — Գաւառային կամ Եղեւեան
Յուշեր Աւետեաց տօնին առթիւ . Գ. Կ. Ո. :
— Կանանց բաժինը . Զրօսանքներն ու բար-
քերը . Գ. Զարուհի : — Բնութեան գրկանքը .
Նոյն : — Օրուան մտածումներ (Այնթապէ) :
Նագար : — Միջագային կապութիւն . Աշխա-
տութեան սրբութիւնը . Բ. Քէճեան : — Ընկե-
րային նիւթեր . Աննպատակ դատարարակու-
թիւն . Եւգինէ Թերզեան : — Բնիկ Երուսա-
ղէմացի Հայերը . Խաչատուր Գ. Գաւառեան :
— Զատիկ . «Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց» .
Գիսակ : — Զատիկն ընկերային տեսակէտով
(Խմբագրական) Բ. Քէճեան :

ԾԱՂԻԿ , թ. 132-136 :

Տէր եւ Տնօրէն Ա. եւ Բ. ՍԱՐԱՅԱՆ :

Անգլիոյ Թաքուն ոյժերը (Քաղաքական տե-
սութիւն) : — Օրը օրին. «Խնչ կ'երազեն տղաք» :
Ա. Ն. — Պատանիի մը արկածը (Խմբագրական) :
— Օրը օրին. Տարաշխարհիկ արուեստագէտներն
Արուեստահանդէսին մէջ : — Էրզրումի գործեր
(Թղթակցութիւն) : Աւագ Հինգշաբթիի մտա-
ծումներ (Խմբագրական) : — Բժշկական Քրոնիկ.
Դժուարամարտութիւն . Օ. Թ. Նշանեան : —
Օրուան մեծ դէմքը . Էմիլ Լուսի : — Օրը օ-
րին. Բարիգի Արուեստահանդէսը . Օր. Ն. —
Դիտական Քրոնիկ . Զ. Ն. — «Քրիստոս Յար-
եաւ ի մեռելոց» (Խմբագրական) : — Եօթնեակը
Տ. Վ. :

ԱՐԵՒԵԼՔ , թ. 4290-4294 :

Տէր եւ Տնօրէն Զ. ԵՌՄՈՒՖԵԱՆ :

Ճամբու Նօթեր . Այնթապի մէջ . Մուշեղ
վարդապետ : — Դաշտային ուղեւորութիւն
(Նոյն) : — Ազր. Պոլսոյ գործեր . Մնակեանի
շուրջը . Թղթակց. — Գաւառային տիպարներ .
Պաղատասար աղբարը . Խ. Քէճիշեան : — Կով-
կասեան Սուրհանդակ : — Տգէտ քահանաներու
շուրջը . Անշափահաւ ամուսնութիւնները Կով-
կասի մէջ . Արեւիկայի մարտնչակց . Արմաշու հա-
զին . Մ. Փ. — Ժամանայ տեղեկագիր Վարա-
զայ Որբանոցին . Աւագ Հինգշաբթի . Վեր-
ջին սեզանը . Սասկան վարդապետ : — Մարգ-
արի Ս. Սահակեան վարժարանը . Գ. Օգան-
եան : — Այսօրի գործեր . Ա. Զ. — Զուռ կրօնքի
մէջ . Գ. Շահինեան : — Մեր կղերը (Խմբագրա-
կան) Զ. Երուսղեան : — Ռուսահայ բանաս-
տեղծներու շուրջը . Լ. — Նամակը . Յովն. Գա-
ւառեան :

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ , թ. 336-340 :

Տէր եւ Տնօրէն Տ. ՃԻՎԷԼԻԿԵԱՆ :

Արիւնդեան թէ եւրոպեան թրանսպլ-
(Քաղաքական տեսութիւն) Լիւնցե . — Դիտա-
կան էջեր . Կենաց առժամանակեայ դադա-
րում . Մ. Մ. — Մեր անգործ երիտասարդ-
ները . Հ. Հաւնաճեան : — 1900ի Արուես-
տահանդէսը . Ընդհանուր ակնարկ . Քիչո : —
Ստեփաննոս Աղաւնի , Պատրիարք Կ. Պոլսոյ .
Վ. — Գաւառի կեանքը (Նամակ Էր-
զրումէ) Պ. Յ. Մաւրսեանց : — Սուրբ օրերու
մտածումներ (Խմբագրական) Զարմայր : — Լա-
ցի զիշեր . Վ. — Դարձեայ գրագիրները . Մ.
Աղաւընեան : — «Զէ՛ սաս , այլ յարեաւ » Ե.
Գեորգեան : — Դիտական Քրոնիկ . Կ. Տեմիր-
եան :

Կեանքի Ապահովագրութեան ԼՍԱՆԻՈՐ
ծանօթ ու վաղեմի Ընկերութեան արեւելեան
ճիւղին ընդհ. քննիչ Սահակ է.Փ. Գաւառի
Ընկերութեան գործառնութիւնները ընդար-
ձակելու պաշտօնով Էնկիւրի, Սիւրիշիսար եւ
Էնկիւնիս արջեղած էր յաջորդարար , վերջին
օրերս ալ Քէօթահալա գացած է ուսկից Ազր.
հիւր ալիսի ուղեւորի եւ յետոյ Գոնիա : Այդ
քաղաքներուն մէջ կեանքի ապահովագրու-
թեան գործերով հետաքրքրուող բարեկամներ
կը հաղորդեն թէ Գաւառի էֆէնտի իր այցե-
լած տեղերը համակիր ընդունելութիւն մը
գտած է եւ իր ձեռնարկութիւնները կատար-

եայ յաջորդութիւն կը գտնեն : ԼՍԱՆԻՈՐ ընկե-
րութեան Կ. Պոլսոյ Տնօրէնութիւնը լաւագոյն
ըմբարձրութեամբ կատարած է իր գաւառային
գործառնութեանց հոգը յանձնելով այս գոր-
ծառնութեան արտաւար երիտասարդին որուն
հետեւեալ քաղաքներէն կ'անցնէ , ապահովագրական շրջանակ-
ներու մէջ :

Արտօնատէր Կ. Ս. ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ

Տպագրութիւն Ե. ՄԱՏԹԻՆՈՍԵԱՆ

Թիւ 27, Ֆինանսեղար Եօղուշու, Կ. Պոլիս

ԱԿՆԱԲՈՅԺ ՏՈՔԹ. ԱՃԷՄԵԱՆ պատիւ ունի ծանուցանել արդոյ Հասարակութեան թէ յետ այսորիկ իր հիւանդները պիտի ընդունի Ղալաթիա, անգլիական հիւպատոսարանին դիմաց, թիւ 1, տոքթ. Մէլինճէնի նախկին դարմանատան մէջ, ամէն օր, բաց ի կիրակիէ, կէս օրէ վերջ մինչեւ իրիկուն :

ՏՈՔԹ. Ե. ՄԱՍԻՍ, բժիշկ եւ մասնագէտ չղային տկարութեանց, ստամոքսի, աղ-
եաց հիւանդութիւններու, ծննդամիզական եւ գաղղիական ախտերու: Բերա, Թագսիմ փո-
ղոց, թիւ 10, ամէն օր կէս օրէ վերջը :

ՌՕՍԻԱ — ROSSIA

Ա.ՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀ, ԿԵԱՆՔ, ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ, ԱՐԿԱԾՔ

1898 տարւոյ մէջ գանձուած ապահովագրիներ	34,775,642 ֆրանք
Երաշխանութեան գումար	121,765,333 »
1881էն ի վեր ապահովագրեալներուն վճարուած	164,172,000 »

Կեդրոնացեալի, Ղալաթիոյ Բարափին վրայ, Մասսասան հին տեղը

Ընդհ. Քննիչ
Ա. ՀԻՒՐՄԻՒԶ

Ընդհ. Գործակալ
ԹԷՈՏՈՐ ՌԷՔԷՆ

ԷՔԻԹԱՊԼ

Ամերիկեան Ապահովագրական Ընկ.

ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԷՆ ՀԱՐՈՒՍՏ ԵՒ ԷՆ ՀԶՈՐԸ

Տնօրէն Թուրքիոյ ԳԱՌՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ, Կ. Պոլիս, Անանիատի խան

Ի դէպ մահու ապահովագրութիւն

Միայն 20 տարեկանում

Մահուան պարագային տարեկանը կը դադրի

(VIE 20 PRIMES)

Օ Ր Ի Ն Ա Կ

Տարիք 35, գումար 100,000 ֆրանք ի դէպ մահու վճարելի

Ֆրանսական ընկերութեանց թարիֆին համաձայն տարեկանն է	Ֆր. 4140
Էքիթապլ ընկերութեան թարիֆին համաձայն տարեկանն է	» 3408
Տարեկան տարբերութիւն ի նպաստ էքիթապլի	» 732
20 տարուան մէջ տարբերութիւն ի նպաստ էքիթապլի	» 14640
100 ին 5 էն բազադրեալ տոկոսով	» 25414

Այսինքն աւելի քան 6 տարեկանի խնայողութիւն մը Ի ՆՊԱՍՏ ԷՔԻԹԱՊԼԻ

Ի Ի Ն Ի Օ Ն

ԱՊԱՅՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հիմնուած 1828—1829 ին

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂԻՆ

97 Միլիոն

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԿԵՆՍՅ ՃԻՒՂԻՆ

137 Միլիոն

Ընկերութեան գրամատունն է
ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱՆ

Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ Տնօրէն

Սիւնն եֆ. Քալսեղեան

Կենաց ճիւղին տեսուչ

Միհրան եֆ. Տէր Ներսէսեան

Կ. Պոլիս, Կալաթա, Թահտապուրուն խան
Օսմ. Պանքայի դէմ

Կ. Ս. ՈՍԿԵԱՆ

ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱԳԻՐՔ

ՀԱՅԵՐԷՆԷ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 25.000 ԲԱՌ, ՈՃ, ԵՒՍՅՆ

Այս բառարանին երկրորդ տպագրութենէն հազարաւոր օրինակներու կարճ միջոցի մը մէջ վաճառու մը ամենէն զօրաւոր ապացոյցն է գործին արժանեաց :

Մասնաւորապէս ֆրանսերէն լեզուն ուսանողներուն համար պարաստուած ըլլալով հանգերձ պիտանի եւ օգտակար է առհասարակ ամէն կարգի անձանց :

Իր պարունակութեան ճոխութեամբ, թուղթի եւ տպագրութեան մաքուրութեամբ ու կազմի գեղեցկութեամբ հայերէն հրատարակութեանց ամենէն աւանդ կրնայ կոչուիլ :

Գին զօրաւոր քաղքօնէ կազմի 25 դր.

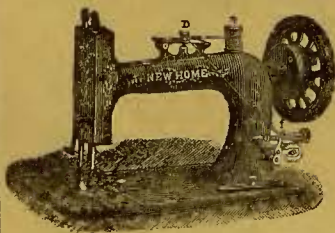
Գին ընտիր լաքակազմի 27 դր.

Կեդրոնաւեղին է

Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ Վաճառատունը

Ֆինանսըլար եօզուչու, Կ. Պոլիս

Կը գտնուի ամէն գրավաճառաց քով :

Ն Ի Ո Ւ Հ Ո Մ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԻԱԿ ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆ

Որ կը մտնի միւս բոլոր կարի մեքենաներուն հետ

ՊԱՐԶՈՒԹԵԱՄԲ

ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐԱԳՈՒԹԵԱՄԲ

ԹԵԹԵՒՈՒԹԵԱՄԲ

ԱԺԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

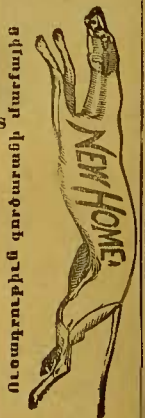
Թուրքիոյ համար միակ ներկայացուցիչ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Կ. ՄԻԱՆԵԱՆ

Կեդրոնաւեղին, Սէրքէճի, Քէօրքիւլիս խան, Թիւ 3

Մասնաւեղի, Ղալաթա, Պէօլիք Միլլէթ խան, Թիւ 33

Գնողներու համար վճարման եւ ամեն տեսակի դիւրութիւններ

ԿԻՍՍ.ՄՍԵԱՅ “ՄԱՍԻՍ” Ի 1899Ի ՏԱՐԵՇՐԶԱՆԸ, 608 կրկնասիւնակ էջերէ բաղկացած, ճոխ բովանդակութեամբ, իր ամբողջական հատոր մը թղթակազմ, հրատարակ ելած է եւ կը ծախուի ամէն գրավաճառի քով, Կեդրոնաւեղին է Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ Տպարան, Գինն է 40 դր. : Գաւառներէ ուղղորդող պէտք է 5 դր. աւելի վճարեն իր թղթատարի ծախք :